

Сергій ШАРОВ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри комп'ютерних наук
Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного*

Тетяна ШАРОВА

*доктор філологічних наук, професор кафедри
суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного*

ПІДХОДИ ДО ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

***Анотація.** У статті висвітлюються окремі напрямки реалізації системи внутрішнього забезпечення якості освіти, що відбуваються у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. Зазначається, що внутрішня система забезпечення якості освіти повинна передбачати заходи, спрямовані на перегляд та оновлення освітніх програм, підвищення якості навчального-методичного забезпечення, проведення різноманітних опитувань щодо якості провадження освітньої діяльності тощо.*

***Ключові слова:** якість освіти, заклад вищої освіти, освітня програма, гарант.*

Sergii SHAROV

*PhD of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Computer Science
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

Tetiana SHAROVA

*Doctor of Philology,
Professor of the Department of Social Sciences and Humanities
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

APPROACHES TO THE INTERNAL QUALITY ASSURANCE OF EDUCATION IN THE UNIVERSITY

***Abstract.** The article highlights individual areas of implementation of the internal system of ensuring the quality of education implemented at the Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University of Agrotechnology. It is noted that the internal system of ensuring the quality of education should provide for measures aimed at reviewing and updating educational programs, improving the quality of educational and methodological support, conducting various surveys on the quality of educational activities, etc.*

***Key words:** quality of education, institution of higher education, educational program, guarantor.*

Постановка проблеми. У жорстких умовах конкуренції між закладами вищої освіти (ЗВО) якість провадження освітньої діяльності виступає одним з

важливих чинників підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Поряд із запровадженням системи зовнішнього забезпечення якості освіти, що здійснюється визначеними на законодавчому рівні відповідними установами, дієвим механізмом забезпечення якості є система внутрішнього забезпечення якості освіти (СВЗЯО). Вона має розвинену структуру, використовує різні підходи та форми для забезпечення якості освіти. Водночас, різноманітність підходів та форм залежить від конкретного закладу вищої освіти, його спрямованості та інших чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування системи зовнішнього забезпечення якості освіти відображені у роботах О. Єременко, А. Бутенко, Н. Стукало. У роботі Н. Сидоренко досліджено особливості системи внутрішнього забезпечення якості освіти України. На важливості гаранта освітньої програми у забезпеченні якості наголошено у роботах А. Гелеш, О. Мельниченко. Дослідники В. Мороз, В. Садковий, В. Бабаєв та інші вчені наголошують на важливості опитування здобувачів освіти у системі забезпечення якості вищої освіти.

Реалізація системи внутрішнього забезпечення якості освіти у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного (ТДАТУ) відображена в роботах В. Кюрчева, О. Ломейка, Т. Шарової. Водночас, хотілося б звернути увагу на різних підходах, що застосовуються для забезпечення якості освіти в ТДАТУ. З урахуванням цього, метою дослідження є висвітлення окремих напрямків реалізації системи внутрішнього забезпечення якості освіти в ТДАТУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значна кількість європейських держав долучилися до створення єдиного освітнього простору, в межах якого забезпечується можливість отримати якісну освіту та підвищити власну конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці у відповідності до «Bologna Declaration, European Standards and Guidelines» та інших документів. Спрямованість України на європейський освітній простір ставить перед вітчизняними закладами вищої освіти додаткові умови, що пов'язані насамперед

з відповідністю підготовки майбутнього фахівця сучасним вимогам, а також забезпечення якісної освіти з урахуванням міжнародних освітніх стандартів [6, с. 82].

Структурно система забезпечення якості освіти складається із: а) системи зовнішнього забезпечення якості освіти, що реалізується відповідними інституціями, зокрема Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти; б) системи внутрішнього забезпечення якості освіти, що реалізується в межах автономії закладами вищої освіти; в) системи забезпечення якості у діяльності органів управління та установ, які реалізують систему зовнішнього забезпечення якості освіти [7, с. 5].

Забезпечення якості освіти в межах ЗВО може передбачати різноманітні заходи:

- періодичне оновлення освітніх програм;
- проведення опитувань усіх зацікавлених сторін щодо якості викладання/навчання в межах ОП та якості організації освітнього процесу в університеті взагалі;
- постійне підвищення професійної та викладацької майстерності викладачів;
- періодичне оновлення матеріально-технічного забезпечення з урахуванням потреб кожної освітньої програми;
- оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти та врахування отриманих результатів в змісті освітньої програми, навчальних дисциплін тощо.

У межах автономії ЗВО зазначені вище заходи (або інші) можуть відрізнитися [11, с. 48], що частіше за все залежить від внутрішніх нормативних документів, урахування рекомендації з боку інституцій, що реалізують систему зовнішнього забезпечення якості, інших чинників. Зупинимось більш детально на окремих напрямках забезпечення якості освіти.

Відомо, що підготовка сучасних фахівців відбувається в межах конкретної освітньої програми (ОП), що може бути вдосконалена у відповідності до

результатів опитування стейкхолдерів, певних змін в законодавчій базі, нових вимог, що висуваються до фахівців, результатів акредитаційних експертиз аналогічних освітніх програм в інших закладах вищої освіти тощо. За оновлення та контроль за реалізацією ОП відповідає гарант.

Зазвичай, гарантом призначають науково-педагогічного (НПП) або наукового (НП) працівника, який працює за основним місцем роботи, має відповідний науковий ступінь, базову освіту тощо. Зазначимо, що гарант не є посадою, а лише сукупністю певних функціональних обов'язків, виконання яких повинно забезпечувати якість реалізації освітньої програми [3, с. 176].

Ураховуючи значне навантаження, покладене на гаранта ОП, частина ЗВО стимулюють працівників, що виконують функції гаранта, різними способами. Наприклад, у ТДАТУ передбачена окрема кількість годин в розділі методичної роботи за виконання функцій гаранта. На рівні ЗВО може існувати окрема структура, яка опікується питаннями моніторингу якості освітніх програм. У ТДАТУ за це відповідає відділ моніторингу якості освітньої діяльності (ВМЯОД), який організовує опитування всіх зацікавлених сторін щодо якості освітньої програми, здійснює періодичний перегляд ОП всіх спеціальностей університету, аналізує ліцензійні умови викладачів, задіяних в реалізації освітніх програм університету [4, с. 5] тощо.

У процесі реалізації освітньої програми важливе значення має рівень відповідності академічної/професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників дисциплінам, які вони викладають. Крім того, викладачі повинні відповідати ліцензійним умовам освітньої діяльності, необхідна кількість показників залежить від рівня вищої освіти.

У цьому контексті НПП проходять конкурсний відбір, який повинен бути відкритим та неупередженим [1, с. 98]. Таким чином вдається забезпечити необхідну кваліфікацію викладачів у межах реалізації ОП.

Підготовка майбутніх фахівців повинна бути забезпечена відповідним навчально-методичним забезпеченням. Оскільки наразі ТДАТУ є релокованим закладом вищої освіти, який працює в дистанційному режимі, питанням якості

та доступності навчального-методичного забезпечення привертається значна увага. Щорічно відбувається перегляд та оновлення робочих програм навчальних дисциплін, оновлюється зміст освітніх компонент з урахуванням сучасних досягнень науки та досвіду викладачів, які постійно підвищують власну кваліфікацію. Увесь навчальний матеріал розташовано на Освітньому порталі ТДАТУ, яким здобувачі можуть користуватися у будь-який час незалежно від місця проживання [8, с. 290].

У відповідності до внутрішнього «Положення про електронний навчальний курс», на Освітньому порталі повинні бути розмішені силабуси та робочі програми з окремих освітніх компонент, тестові завдання до самостійної роботи, матеріал для самостійного опрацювання, інші навчальні матеріали для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій. Таким чином, в університеті реалізовано якісне навчання в дистанційному форматі, а також забезпечено студентоцентрований підхід, оскільки здобувачі вищої освіти можуть працювати з навчальним матеріалом, комунікувати з викладачами та одногрупниками через засоби зворотнього зв'язку [2, с. 155] тощо.

Одним з необхідних компонентів забезпечення СВЗЯО є збір даних у межах діяльності ЗВО з їх подальшою обробкою та внесенням відповідних коректив. Якщо розглянути збір даних стосовно сформованості у здобувачів освіти загальних та фахових компетентностей в межах окремих освітніх компонент, то дієвим засобом, на нашу думку, є проведення підсумкових модульних контролів, що здійснюються двічі упродовж семестру.

Також на базі ТДАТУ було запроваджено незалежне оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти всіх курсів, що проводилося центром незалежного оцінювання ТДАТУ (ЦНО). Процедура та механізми такого незалежного оцінювання була детально описана у роботі [12]. Крім того, для здобувачів освіти було проведено незалежний зріз навчальних досягнень з дисциплін гуманітарного спрямування, зокрема дисципліни «Українська мова» (за професійним спрямуванням). Тестовий контроль знань здобувачів освіти

здійснювався відповідно до заздалегідь складеного графіку тестування, що дозволило забезпечити майже 100% залучення здобувачів вищої освіти до зрізів [9, с. 225].

Роль технологічної платформи для проведення контрольних зрізів знань та незалежного оцінювання результатів навчання в ТДАТУ виконує Освітній портал, що заснований на використанні платформи Moodle. Зазначимо, що перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти за допомогою комп'ютерного тестування повинна бути забезпечена достатнім банком тестових завдань. Тому викладачі дисципліни завчасно готують тестові завдання до своїх дисциплін та, у разі потреби, проводять тестування здобувачів вищої освіти.

Більш універсальним засобом отримання даних щодо організації та якості освітнього процесу є опитування. Можна виділити декілька напрямків опитування, що використовуються для збору даних, а саме: форми та методи викладання та навчання; задоволення здобувачів вищої освіти щодо організації освітнього процесу; задоволення викладачів від умов праці; якість матеріально-технічної бази; опитування стейкхолдерів, у тому числі випускників тощо. Відповідно, в залежності від цільової аудиторії опитування дозволяє отримати різні дані для подальшого аналізу. Опитування викладачів та допоміжного персоналу дозволить дізнатися про умови праці, види матеріального та нематеріального заохочення, їх очікування від університету тощо. Опитування випускників дозволить відстежити кар'єрне зростання та відповідність підготовки реальним умовам праці, дізнатися про якість підготовки за окремою освітньою програмою у минулі роки.

Науковці зазначають, що думка респондентів під час опитування не завжди повинна сприйматися на рівні думки експерта, адже в опитуванні є чимало суб'єктивізму [5, с. 238]. У ТДАТУ з метою зменшення суб'єктивізму та врахування результатів опитування забезпечується певна цільова вибірка (кількість респондентів); отримані дані аналізуються ВМЯОД, а результати аналізу та узагальнення оприлюднюються на вченій раді та сайті університету.

Окреме питання стосується дотримання принципів академічної доброчесності, яка є одним з важливих складових якості освіти. Наприкінці контрольних заходів вчені рекомендують також проводити опитування студентів, що стосується прозорості та зрозумілості процедур оцінювання з конкретної дисципліни, їх відповідності цілям освітньої програми та процедурам оцінювання, прийнятим у ЗВО [10, с. 78]. Опитування здійснюється анонімно або через ідентифікацію особи в залежності від очікуваного результату.

У цьому контексті ТДАТУ також вживає дієвих заходів щодо популяризації академічної доброчесності та дотримання її принципів. Так, ВМЯОД здійснює анонімне опитування здобувачів 2-4 курсів у вересні кожного навчального року. Здобувачі освіти випускових курсів проходять опитування першому тижні підсумкового модульного контролю №2 останнього семестру. Сам процес опитування відбувається на Освітньому порталі ТДАТУ. Результати опитування заслуховуються на методичній комісії та вченій раді університету, розглядаються робочою групою з розробки ОП у процесі оновлення освітньої програми.

Висновки. Отже, система внутрішнього забезпечення якості освіти є комплексним утворенням, що передбачає реалізацію багатьох напрямків діяльності в межах автономії ЗВО. Насамперед це стосується якісного виконання функцій гаранта освітньої програми, наявності окремих підрозділів для моніторингу якості освітніх програм, прозорих та неупереджених умов конкурсного відбору НПП/НП для реалізації ОП. Важливе значення для реалізації ОП має збір даних про рівень навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, що може здійснюватися під час незалежного оцінювання, контрольних зрізів тощо. Відношення всіх зацікавлених сторін до якості організації освітнього процесу, дотримання принципів академічної доброчесності, якості матеріально-технічної бази тощо можна з'ясувати за допомогою різноманітних опитувань з подальшим аналізом отриманих результатів.

Використані джерела

1. Албул І. Людські ресурси як критерій оцінювання якості освітньої програми. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 3. С. 95–104.
2. Гладких Г. В. Забезпечення студентоцентрованого підходу у закладах вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті*. 2020. № 2. С. 153–157.
3. Єременко О., Бутенко А. Правовий статус, професійний та демографічний портрет гаранта освітньої програми. *Право України*. 2021. № 2. С. 171–185.
4. Кюрчев В. М., Ломейко О. П. Впровадження внутрішньої системи моніторингу якості освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць*. Мелітополь : ТДАТУ, 2019. Вип. 22. С. 4–8.
5. Мороз В. М., Садковий В. П., Бабаєв В. М., Мороз С. А. Онлайн опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 6(68). С. 235–250.
6. Сидоренко Н. Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти в Україні як суспільно-освітній пріоритет. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 4. С. 81–86.
7. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 34. С. 4–7.
8. Шарова Т. М., Ломейко О. П., Землянська А. В., Шаров С. В. Моніторинг гуманітарної підготовки здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. № 88. С. 224–229.
9. Шарова Т. М. Навчальний процес релокованого закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць*. Запоріжжя : ТДАТУ, 2023. Вип. 26. С. 280–296.
10. Mazurkiewicz M., Liuta O., Kyrychenko K. Internal Quality Assurance System for the Higher Education: Experience of Ukraine and Poland. *Business Ethics and Leadership*. 2017. No 1(4). pp. 74–83.
11. Mursidi A., Raharjo T. J., Sugiyo S., Yulianto A. Factual Model of Internal Quality Assurance System of Private Higher Education Institutions in Indonesia. *Journal of Education, Teaching and Learning*. 2020. № 5(1). pp. 46–51.
12. Sharova T. et al. Independent evaluation of learning outcomes as a tool of the internal quality assurance system. *TEM Journal*. Vol. 12, No. 2. pp. 700–709.